

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड
मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :-	लिखित परीक्षा (Written Examination)	पूर्णाङ्क :- २००
द्वितीय चरण :-	अन्तर्वार्ता (Interview)	पूर्णाङ्क :- ३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (**Written Examination**)

पूर्णाङ्क :- २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या × अङ्क	समय
प्रथम	भाग : १ सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिधमता परीक्षण (Part-I: General Awareness & General Aptitude Test)	100	40	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२५ प्रश्न × २ अङ्क	४५ मिनेट
	भाग: २ सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Part-II: Job related functional knowledge)					२५ प्रश्न × २ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)	100	40	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न × १० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता (**Interview**)

पूर्णाङ्क :- ३०

पत्र	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	30		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

द्रष्टव्य :

1. यस पाठ्यक्रम योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।
2. लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अङ्ग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग गर्न सकिने छ ।
3. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी अथवा नेपाली र अङ्ग्रेजी दुवै हुनेछ ।
4. प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ ।
5. प्रथम पत्रको सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) अन्तर्गतको २५ प्रश्नको पाठ्यक्रम द्वितीय पत्रको सेवा सम्बन्धी कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) मा निर्धारण गरिएको पाठ्यक्रम नै हुनेछ ।
6. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
7. वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अङ्ग्रेजी ठूलो अक्षरहरू (Capital letters): A,

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड
मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ। सानो अक्षरहरू (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ। साथै OMR sheet प्रयोग हुने परीक्षामा परीक्षार्थीलाई दिइएको निर्देशन अनुसारको सङ्केत प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
8. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन।
  9. परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल लगायत कुनै प्रकारका विद्युतीय उपकरण परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन।
  10. विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अङ्कको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नको दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिने छ।
  11. विषयगत प्रश्न हुनेको हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डको प्रश्नहरूको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।
  12. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसङ्ख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ।
  13. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भइ) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।
  14. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।
  15. यस भन्दा अगाडि लागु भएका माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।
  16. पाठ्यक्रम लागु मिति : - २०७९/९/१०

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगू.इको.एण्ड
मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I) :-

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग (Part I) :

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण

(General Awareness and General Aptitude Test)

(२५ प्रश्न × २ अङ्क = ५० अङ्क)

1. सामान्य ज्ञान (General Awareness) (८ × २ अङ्क = १६ अङ्क)

- 1.1 नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरू
- 1.2 नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.3 नेपालको आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी
- 1.4 जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन
- 1.5 मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरू
- 1.6 जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 1.7 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीहरू)
- 1.8 संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.9 क्षेत्रीय सङ्गठन (सार्क, विमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्बन्धी जानकारी
- 1.10 राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरू

2. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management) (८ × २ अङ्क = १६ अङ्क)

- 2.1 कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)
  - 2.1.1 कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार
  - 2.1.2 सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरू
  - 2.1.3 कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार
  - 2.1.4 कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन
  - 2.1.5 कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
  - 2.1.6 अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)
- 2.2 निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका देहायका व्यवस्थाहरू
  - 2.2.1 निजामती सेवाको गठन, सङ्गठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरू
  - 2.2.2 कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश
  - 2.2.3 कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरू
- 2.3 सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 2.4 सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरू
- 2.5 सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) : महत्व र आवश्यकता
- 2.6 व्यवस्थापनका अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरण र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी
- 2.7 मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिकका कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

3. सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Aptitude Test) (५ × २ अङ्क=१० अङ्क)

- 3.1 शाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Verbal Aptitude Test) : यस परीक्षणमा शब्दज्ञान, अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ-डिकोडिङ, दिशा र दुरी ज्ञान परीक्षण (direction & distance sense test), तर्क विचार सम्बन्धी (logical reasoning), पङ्क्तिक्रम (ranking order) आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ।
- 3.2 संख्यात्मक अभिक्षमता परीक्षण (Numerical Aptitude Test) : यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ, मेट्रिक्स, अङ्कगणितीय तर्क /क्रिया सम्बन्धी, प्रतिशत, भिन्न, अनुपात, औसत, समय र काम, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ।
- 3.3 अशाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Non-Verbal/Abstract Aptitude Test) : यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, भेन चित्र, मेट्रिक्स, त्रिभुज र वर्गहरूको रचना, चित्र वा आकृति बनावट र विश्लेषण, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ।
- 3.4 रुजु गर्ने (Verification test) र फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test): रुजु गर्ने (Verification test), परीक्षणमा तथ्याङ्क, सङ्ख्या वा शाब्दिक सूचनालाई जाँच गर्ने वा त्रुटी पत्ता लगाउने अथवा समानता वा भिन्नता पत्ता लगाउने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन्। फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test) मा शाब्दिक र सङ्ख्यात्मक फाइलिङ वस्तु वा प्रक्रियालाई वर्णमालाक्रम, सङ्ख्यात्मकक्रम वा कालक्रम अनुसार समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन्।
- 3.5 निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) र विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test): निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) परीक्षणमा दिइएका लिखित निर्देशनलाई हुबहु अनुसरण गरी समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन्। विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test) मा शाब्दिक वा सङ्ख्यात्मक वा अशाब्दिक (चित्रात्मक) किसिमका विश्लेषणात्मक तार्किकता सम्बन्धी प्रश्नहरू समावेश हुनेछन्।

4. नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषा: (४ × २ अङ्क=८ अङ्क)

4.1 English: Knowledge on writing correct English sentences, letters, and reports according to English grammar based on the following syntactic functions: (२ × २ अङ्क=४ अङ्क)

- a. Parts of Speech:
b. Noun
c. Pronoun
d. Adjective
e. Determiner
f. Verb
g. Adverb
h. Preposition
i. Conjunction and
j. Interjection
k. Infinitives and gerunds, reported speech and tenses

4.2 नेपाली: नेपाली भाषामा स्तरीय शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनको लागि आवश्यक पर्ने ह्रस्व दीर्घ, ब र व, तथा श, ष, स लगायतका व्याकरणगत शुद्ध लेखनशैलीमा केन्द्रित शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनसहितको नेपाली भाषाको शुद्धशुद्धिको ज्ञान (२ × २ अङ्क=४ अङ्क)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

भाग (Part II) :-
सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional Knowledge)

(२५ प्रश्न× २ अङ्क = ५० अङ्क)

1. कृषि सम्बन्धी

- 1.1 नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.2 दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरू
- 1.3 राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६९
- 1.4 चालु योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति
- 1.5 कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरू
- 1.6 वर्तमान अवस्थामा बागमती प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय अन्तर्गतका सङ्गठन संरचना
- 1.7 कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत प्रसारसेवा कार्यक्रम
- 1.8 कृषि विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- 1.9 प्रमुख कृषि जन्य वस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- 1.10 कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाको भूमिका
- 1.11 नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू
- 1.12 बागमती प्रदेशको प्रमुख बालीहरू तथा तिनको उत्पादन अवस्था
- 1.13 उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि
- 1.14 कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व
- 1.15 प्राञ्जारिक कृषि
- 1.16 कृषि विकासका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा कृषि तथ्याङ्कको महत्व
- 1.17 कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका
- 1.18 कृषि विकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरू
- 1.19 कृषि विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका
- 1.20 कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा बाली बीमा सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.21 कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व
- 1.22 कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी
- 1.23 जलवायु परिवर्तन र यसले नेपालको कृषि क्षेत्रमा पुऱ्याएका असर/पभावहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू
- 1.24 संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय तहहरूको भूमिका
- 1.25 संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा प्रदेश स्तरको भूमिका

2. बागवानी

- 2.1 दीर्घकालीन कृषि र आर्थिक विकासमा बागवानी क्षेत्रको महत्व
- 2.2 बागमती प्रदेशमा बागवानीजन्य बालीहरू (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला)को सिफारिश गरिएका जातहरू
- 2.3 प्रमुख फलफूल बालीहरू (आँप, लिची, केरा भूईँकटहर, अम्बा, सुन्तला, स्याउ, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, काँटछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, रोग कीराहरू तथा अन्य विकृतिहरू र तिनको व्यवस्थापन, उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण र ढुवानी
- 2.4 फलफूल, तरकारी तथा अलैंची बालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन
- 2.5 प्रमुख तरकारी बालीहरू (काउली समूह, जरे समूह, फल समूह, फर्सी समूह, सागापात समूह) को उन्नत खेती प्रविधि

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 2.6 फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरूको प्रयोग र महत्व
- 2.7 बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधिको महत्व र आवश्यकता एवं बेमौसमी खेती प्रविधिहरू (प्लाष्टिक घर, ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती)
- 2.8 करेसावारी (Kitchen Garden) को परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका
- 2.9 उन्नत आलु उत्पादन प्रविधि तथा भण्डारण गर्ने तरिकाहरू
- 2.10 बागमती प्रदेशमा फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला बालीहरूको बजार व्यवस्था तथा समस्याहरू
- 2.11 बागमती प्रदेशमा मसलावाली (अलैंची, अदुवा, बेसार) का स्थिति एवं उन्नतखेती पविधि
- 2.12 बागमती प्रदेशमा चिया तथा कफी खेतीको महत्व तथा सम्भाव्यता
- 2.13 बागमती प्रदेशमा फूल खेती (Floriculture) र कट फलावर (Cut flower) मा प्रयोग हुने फूलहरू
- 2.14 बागमती प्रदेशमा मलखाद, सिंचाइ तथा मल्लिचङ्ग प्रविधिहरू
- 2.15 बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चैन)

3. कृषि प्रसार

- 3.1 कृषि प्रसार - परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त र महत्व
- 3.2 कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरू
- 3.3 नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरू
- 3.4 नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसार तरिकाहरू र तिनीहरूको सञ्चालन विधि
- 3.5 अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
- 3.6 कृषि विकास कार्यमा अगुवा कृषकहरूको परिचालन
- 3.7 कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
- 3.8 कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका
- 3.9 उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरू
- 3.10 Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- 3.11 कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
- 3.12 कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
- 3.13 प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरू

4. बाली विज्ञान

- 4.1 बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व
- 4.2 बागमती प्रदेशमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन र तेलहन बालीहरूको वैज्ञानिक नामाकरण र वर्गीकरण
- 4.3 बागमती प्रदेशमा हावापानी अनुसार हालसाल सिफारिश गरिएका बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, भटमास, मुसुरो, तोरी) का जात र तिनीहरूको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरू
- 4.4 बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरूको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग
- 4.5 असल बीउका गुणहरू, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरू
- 4.6 धान, मकै, गहुँ, कोदो, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरूको उन्नत खेती प्रविधि :
- 4.7 नेपालको विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र, तिनको महत्व, उदाहरण र संकेत चिन्ह

5. बाली संरक्षण

- 5.1 नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं भारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि
- 5.2 एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) को महत्व र तरिकाहरू
- 5.3 कृषि विकासमा उत्पादनोपरान्तको रोगकिरा व्यवस्थापनका महत्व र यस क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिहरू
- 5.4 बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 5.5 रोग, किरा एवं भारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरू (मित्रजीव) को सर्वेक्षण /Surveillance विधि
- 5.6 मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि
- 5.7 बागमती प्रदेशमा खेती गरिएको च्याउको प्रजाती र कन्ये तथा गोब्रे च्याउ खेती प्रविधि
- 5.8 रोग किरा व्यवस्थापनमा Plant Quarantine को भूमिका
- 5.9 जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० का विशेषताहरू
- 5.10 विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६४ का विशेषताहरू
- 5.11 नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरू, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण (RBPR)
- 5.12 जैविक तथा वानस्पतिक विधिबाट बाली संरक्षण

6. एगू इको एण्ड मार्केटिङ्ग

- 6.1 कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
- 6.2 माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम
- 6.3 बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- 6.4 कृषि विकासमा बजारको महत्व
- 6.5 फार्मगेट, थोक तथा खुद्रा मुल्यको अवधारणा
- 6.6 समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व
- 6.7 खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा
- 6.8 उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरूको पहिचानमा यसको भूमिका
- 6.9 प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा स्रोतहरू एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू
- 6.10 तथ्यांक प्रशोधन तथा टेबुलेशनमा Mean, Median र Mode को प्रयोग
- 6.11 कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसको सम्भावनाहरू
- 6.12 नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरूको बजार प्रणाली बारे जानकारी
- 6.13 कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

7. माटो व्यवस्थापन

- 7.1 माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटोबारे संक्षिप्त जानकारी
- 7.2 माटोको गुणहरू
  - 7.2.1 भौतिक गुण - बनौट, बनौट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान
  - 7.2.2 रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात
  - 7.2.3 जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोव्याक्टर
  - 7.2.4 अम्लीय र क्षारीय माटोको सुधार किन र कसरी ?
- 7.3 विरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरूको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामको उपायहरू
  - 7.3.1 मुख्य तत्वहरू - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
  - 7.3.2 सहायक तत्वहरू - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक
  - 7.3.3 सूक्ष्म तत्वहरू - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मालिवडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लारिन
- 7.4 मल र मलखाद
  - 7.4.1 प्रांगारिक मलहरू (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोग्याँस लेदोको मल)
  - 7.4.2 रसायनिक मलहरू (नाईट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)
  - 7.4.3 मलको मात्रा निकाल्ने तरिका
  - 7.4.4 मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरू
- 7.5 माटो जाँच सेवा:
  - 7.5.1 माटोको नमूना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 7.5.2 माटो जाँचको लागि माटोको तयारी
 7.5.3 Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका
 7.6 माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालाबाट माटो जाँच
 7.7 माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र बाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व
 7.8 भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिने छ ।

भाग	विषयवस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न संख्या × अङ्क
I	सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Awareness & General Aptitude Test)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	५०	२५ प्रश्न × २ अङ्क= ५०
II	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)		५०	२५ प्रश्न × २ अङ्क= ५०

प्रथम पत्रको **भाग (Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) को पाठ्यक्रमको एकाइबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरू सोधिने छ :

पाठ्यक्रमको एकाइ	1	2	3	4	5	6	7
प्रश्न संख्या	7	3	3	3	3	3	3

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II) :-
सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)
खण्ड (Section) (A) : - ५० अङ्क

1. कृषि सम्बन्धी

- 1.1 नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.2 दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरू
- 1.3 राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१
- 1.4 चालू योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति
- 1.5 कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरू
- 1.6 वर्तमान अवस्थामा बागमती प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय अन्तर्गतका सङ्गठन संरचना
- 1.7 कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत प्रसारसेवा कार्यक्रम
- 1.8 कृषि विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- 1.9 प्रमुख कृषि जन्य वस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- 1.10 कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाको भूमिका
- 1.11 नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू
- 1.12 बागमती प्रदेशको प्रमुख बालीहरू तथा तिनको उत्पादन अवस्था
- 1.13 उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि
- 1.14 कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व
- 1.15 प्राङ्गारिक कृषि
- 1.16 कृषि विकासका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा कृषि तथ्याङ्कको महत्व
- 1.17 कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका
- 1.18 कृषि विकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरू
- 1.19 कृषि विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका
- 1.20 कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा बाली बीमा सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.21 कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व
- 1.22 कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी
- 1.23 जलवायु परिवर्तन र यसले नेपालको कृषि क्षेत्रमा पुर्याएका असर/पभावहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू
- 1.24 संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय तहहरूको भूमिका
- 1.25 संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा प्रदेश स्तरको भूमिका

2. बागवानी

- 2.1 दीर्घकालीन कृषि र आर्थिक विकासमा बागवानी क्षेत्रको महत्व
- 2.2 बागमती प्रदेशमा बागवानीजन्य बालीहरू (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला)को सिफारिश गरिएका जातहरू
- 2.3 प्रमुख फलफूल बालीहरू (आँप, लिची, केरा भूईँकटहर, अम्बा, सुन्तला, स्याउ, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, काँटछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, रोग कीराहरू तथा अन्य विकृतिहरू र तिनको व्यवस्थापन, उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण र ढुवानी
- 2.4 फलफूल, तरकारी तथा अलैंची बालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन
- 2.5 प्रमुख तरकारी बालीहरू (काउली समूह, जरे समूह, फल समूह, फर्सी समूह, सागपात समूह) को उन्नत खेती प्रविधि
- 2.6 फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरूको प्रयोग र महत्व
- 2.7 बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधिको महत्व र आवश्यकता एवं बेमौसमी खेती प्रविधिहरू (प्लाष्टिक घर,

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती)

- 2.8 करेसावारी (Kitchen Garden) को परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका
- 2.9 उन्नत आलु उत्पादन प्रविधि तथा भण्डारण गर्ने तरिकाहरू
- 2.10 बागमती प्रदेशमा फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला बालीहरूको बजार व्यवस्था तथा समस्याहरू
- 2.11 बागमती प्रदेशमा मसलावाली (अलैंची, अदुवा, बेसार) का स्थिति एवं उन्नतखेती पविधि
- 2.12 बागमती प्रदेशमा चिया तथा कफी खेतीको महत्व तथा सम्भाव्यता
- 2.13 बागमती प्रदेशमा फूल खेती (Floriculture) र कट फलावर (Cut flower) मा प्रयोग हुने फूलहरू
- 2.14 बागवानी बालीहरूमा मलखाद, सिंचाइ तथा मल्लिङ्ग प्रविधिहरू
- 2.15 बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चैन)

3. कृषि प्रसार

- 3.1 कृषि प्रसार - परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त र महत्व
- 3.2 कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरू
- 3.3 नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरू
- 3.4 नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसार तरिकाहरू र तिनीहरूको सञ्चालन विधि
- 3.5 अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
- 3.6 कृषि विकास कार्यमा अगुवा कृषकहरूको परिचालन
- 3.7 कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
- 3.8 कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका
- 3.9 उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरू
- 3.10 Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- 3.11 कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
- 3.12 कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
- 3.13 प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरू

खण्ड (Section) (B) :- ५० अङ्क

4. बाली विज्ञान

- 4.1 बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व
- 4.2 बागमती प्रदेशमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन र तेलहन बालीहरूको वैज्ञानिक नामाकरण र वर्गीकरण
- 4.3 बागमती प्रदेशमा हावापानी अनुसार हालसाल सिफारिश गरिएका बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, भटमास, मुसुरो, तोरी) का जात र तिनीहरूको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरू
- 4.4 बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरूको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग
- 4.5 असल बीउका गुणहरू, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरू
- 4.6 धान, मकै, गहुँ, कोदो, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरूको उन्नत खेती प्रविधि :
- 4.7 नेपालको विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र, तिनको महत्व, उदाहरण र संकेत चिन्ह

5. बाली संरक्षण

- 5.1 नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं भारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि
- 5.2 एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) को महत्व र तरिकाहरू
- 5.3 कृषि विकासमा उत्पादनोपरान्तको रोगकिरा व्यवस्थापनका महत्व र यस क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिहरू
- 5.4 बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरू
- 5.5 रोग, किरा एवं भारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरू (मित्रजीव) को सर्वेक्षण /Surveillance विधि
- 5.6 मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 5.7 बागमती प्रदेशमा खेती गरिएको च्याउको प्रजाती र कन्ये तथा गोत्रे च्याउ खेती प्रविधि
- 5.8 रोग किरा व्यवस्थापनमा Plant Quarantine को भूमिका
- 5.9 जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० का विशेषताहरू
- 5.10 विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६४ का विशेषताहरू
- 5.11 नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरू, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण (RBPR)
- 5.12 जैविक तथा वानस्पतिक विधिबाट बाली संरक्षण

6. एगू इको एण्ड मार्केटिङ्ग

- 6.1 कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
- 6.2 माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम
- 6.3 बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- 6.4 कृषि विकासमा बजारको महत्व
- 6.5 फार्मगेट, थोक तथा खुद्रा मूल्यको अवधारणा
- 6.6 समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व
- 6.7 खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा
- 6.8 उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरूको पहिचानमा यसको भूमिका
- 6.9 प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरू एवं तथ्याङ्क संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू
- 6.10 तथ्यांक प्रशोधन तथा टेबुलेशनमा Mean, Median र Mode को प्रयोग
- 6.11 कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसको सम्भावनाहरू
- 6.12 नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरूको बजार प्रणाली बारे जानकारी
- 6.13 कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि शृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

7. माटो व्यवस्थापन

- 7.1 माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटोवारे संक्षिप्त जानकारी
- 7.2 माटोको गुणहरू
  - 7.2.1 भौतिक गुण - बनौट, बनौट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान
  - 7.2.2 रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाइट्रोजन अनुपात
  - 7.2.3 जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोब्याक्टर
  - 7.2.4 अम्लीय र क्षारीय माटोको सुधार किन र कसरी ?
- 7.3 विरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरूको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामको उपायहरू
  - 7.3.1 मुख्य तत्वहरू - नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
  - 7.3.2 सहायक तत्वहरू - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक
  - 7.3.3 सूक्ष्म तत्वहरू - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मालिवडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लारिन
- 7.4 मल र मलखाद
  - 7.4.1 प्रांगारिक मलहरू (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोग्याँस लेदोको मल)
  - 7.4.2 रसायनिक मलहरू (नाइट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)
  - 7.4.3 मलको मात्रा निकाल्ने तरिका
  - 7.4.4 मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरू
- 7.5 माटो जाँच सेवा:
  - 7.5.1 माटोको नमुना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी
  - 7.5.2 माटो जाँचको लागि माटोको तयारी
  - 7.5.3 Kit box बाट नाइट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश
कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायक पाँचौं तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 7.6 माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालावाट माटो जाँच
 7.7 माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र बाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व
 7.8 भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ :

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional Knowledge)	(A)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०